

Nr 54.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till statlig lagerhållning; given Stockholms slott den 20 januari 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 januari 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Möller, anför efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet:

I årets statsverksproposition (tionde huvudtiteln, punkt 80, och kapitalbudgeten, bil. 8, punkterna 5 och 6) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1939/40 beräkna dels till statlig lagerhållning m. m. ett förslagsanslag av 3,000,000 kronor, dels till vissa omkostnader för statlig lagerhållning ett reservationsanslag av 6,000,000 kronor, dels ock till beredning av vissa råvaror till färdigprodukter för upplagring ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor. Jag torde nu få ånyo anmäla detta ärende.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 318 medgav 1937 års riksdag (skr. nr 328), att riksgäldskontoret finge förskottsvis genom överlämnande av statsskuldbevis med form och förfallotid bestämda i samråd med riksbanken ställa medel till förfogande för den myndighet, åt vilken kunde komma att uppdragas att enligt fastställda direktiv verkställa inköp för statens räkning från utlandet, att av myndigheten användas för förvärv från riksbanken av för myndighetens verksamhet erforderliga belopp i guld och valutor intill ett värde efter dagskurs av högst 100,000,000 kronor. Motsvarande medgivande lämnades vid 1938 års riksdag (prop. nr 308; r. skr. nr 309) beträffande ett ytterligare belopp av 100,000,000 kronor.

I anslutning till ifrågavarande bemyndiganden har riksdagen — med bifall till Kungl. Maj:ts propositioner år 1937 nr 323 och år 1938 nr 311 — medgivit, att upphandling och upplagring av varor finge verkställas för statens räkning i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollen till propositionerna angivna riktlinjer till ett sammanlagt belopp av 140,000,000 kronor. Såsom framgår av dessa propositioner är avsikten med den statliga upphandlingen att, såsom en beredskapsåtgärd i händelse av avspärrning, från utlandet inköpa och här upplägga ett reservförråd av varor, som erfordras för näringslivet men ej kunna frambringas i tillräcklig mängd inom landet.

För bestridande av vissa med verksamheten förenade omkostnader anvisades för budgetåret 1937/38 under tionde huvudtiteln ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor. Å riksstaten för innevarande budgetår äro till bestridande av ifrågavarande omkostnader upptagna två anslag, nämligen dels under tionde huvudtiteln ett förslagsanslag till statlig lagerhållning m. m. å 1,930,000 kronor, dels ock under kapitalbudgeten, fonden för förslag till statsverket, ett reservationsanslag till vissa omkostnader för statlig lagerhållning å 4,000,000 kronor. Från förstnämnda anslag avses skola bestridas kostnader, vilka beräknas icke bliva vid försäljning täckta av varupriset, såsom administrationskostnader, lagerhyror samt kostnader för vård och omsättning. Det andra anslaget avses skola användas till sådana utgifter som transportkostnader inom landet, tullar och acciser, vilka medföra en stegring av de lagrade varornas försäljningsvärde.

De med upphandlingen och upplagringen sammanhängande uppgifterna handhas av statens reservförrådsnämnd. Instruktion för denna är utfärdad den 14 augusti 1937 (nr 754).

Statens reservförrådsnämnds verksamhet har under innevarande budgetår fortgått enligt de för nämnden gällande direktiven. Bemyndiganden hava av Kungl. Maj:t lämnats nämnden till inköp av varor för sammanlagt omkring hela det för statlig reservlagring under budgetåret avsedda beloppet, 70 miljoner kronor. Bland de varor, som sålunda avsetts för inköp, märkas gödningsämnen, fettämnen, fodermedel, bränslen, metaller, gummi, textilråvaror, läkemedel, förbandsmateriel m. m. Vid utgången av år 1938 hade inköp verkställts för i runt tal 115,000,000 kronor av hela den för stat-

lig lagerhållning hittills avsedda summan om 140,000,000 kronor. Vid samma tidpunkt hade varor för omkring 89,000,000 kronor inkommit i riket.

Inköpen av varorna under budgetåret hava liksom tidigare till övervägande delen skett genom de i vederbörande branscher arbetande företagen, vilkas erfarenhet om varornas beskaffenhet, inköpskällor m. m. nämnden kunnat tillgodogöra sig till förmån för inköpsverksamheten. Lagringen, som sker i intimt samarbete med olika av lagringen intresserade industrier eller med andra företagare inom vederbörande näringsgrenar, har även under innevarande budgetår ägt rum efter två huvudlinjer, nämligen mot hyra av visst belopp för år eller mot engångsersättning för längre tids dispositionsrätt till vederbörande lagerlokal. På grund av att tillgängliga lagerutrymmen i allt större utsträckning tagits i anspråk, har nämnden i många fall varit tvungen utfästa sig att lämna betydande belopp som bidrag till byggande av nya lagerlokaler.

För finansieringen av nämndens inköpsverksamhet under budgetåret har riksgäldskontoret för nämndens räkning till riksbanken överlämnat skattkammарväxlar till ett belopp av 70 miljoner kronor. Över det till bestridande av kostnaderna för statlig lagerhållning m. m. under tionde huvudtiteln för budgetåret upptagna förslagsanslaget hade vid utgången av 1938 anvisats 2,960,000 kronor. Hela det å kapitalbudgeten under fonden för förslag till statsverket upptagna reservationsanslaget å 4,000,000 kronor till vissa omkostnader för statlig lagerhållning har ställts till nämndens förfogande. För bestridande av fortsatta dylika kostnader har Kungl. Maj:t å tilläggsstat för budgetåret 1938/39 av innevarande års riksdag äskat ett ytterligare reservationsanslag för ändamålet å 5,000,000 kronor.

På därom av chefen för finansdepartementet förut i dag gjord hemställan har Kungl. Maj:t beslutat att till riksdagen avlåta proposition angående bemyndigande för riksgäldskontoret att förskottsvis, genom överlämnande av statskuldbewis med form och förfallotid bestämda i samråd med riksbanken, ställa ytterligare medel till förfogande för myndighet, åt vilken uppdrages att i av riksdagen medgiven omfattning verkställa inköp för statens räkning från utlandet. Medlen avses skola av myndigheten användas för förvärv från riksbanken av för myndighetens verksamhet erforderliga belopp i guld och valutor.

I skrivelse den 30 november 1938 har *statens reservförrådsnämnd* hemställt, att Kungl. Maj:t ville dels inhämta riksdagens medgivande till fortsatta statliga inköp för reservlagring av varor för 70,000,000 kronor, därav 15,000,000 kronor skulle få användas redan innevarande budgetår, dels ock framlägga förslag om anvisande av ett förslagsanslag å 3,000,000 kronor under tionde huvudtiteln för statlig lagerhållning m. m. samt ett reservationsanslag å 7,000,000 kronor å kapitalbudgeten för bestridande av vissa omkostnader för statlig lagerhållning.

Vidare har nämnden i en den 23 september 1938 dagtecknad skrivelse hemställt, att ett belopp av 4.000.000 kronor måtte anvisas att användas till

bestridande av kostnader för bearbetning och förädling inom landet av vissa i utlandet inköpta råvaror.

Till utveckling av sina i förstnämnda skrivelse gjorda förslag har nämnden anfört i huvudsak följande:

Med skrivelse den 18 november 1938 till nämnden hade rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap överlämnat förslag å varor, vilka borde göras till föremål för statlig reservlagring under budgetåret 1939/40, enligt två alternativ, betecknade A och B. Alternativ A slutade å en summa av 60 miljoner kronor och alternativ B å ett belopp av 80 miljoner kronor. För sin del hade rikskommissionen i första hand förordat alternativ B.

Enligt nämndens uppfattning torde i stort sett icke kunna göras någon erinran mot att de föreslagna varorna inköptes för statlig reservlagring. Nämnden hade för egen del intet emot att dylika inköp gjordes enligt det av rikskommissionen i första hand förordade 80-miljonersalternativet, men tillåte sig framhålla, att, såsom även rikskommissionen reservationsvis antytt, det torde erbjuda utomordentliga svårigheter att åstadkomma lagerutrymmen för i B-alternativet ifrågasatta kvantiteter stenkol och koks. Nämnden vore därför närmast böjd för att förorda rikskommissionens alternativ B med reduktion av däri upptagna myckenheter stenkol och koks, så att det för inköp av varor för reservlagring avsedda beloppet skulle totaliter bestämmas till 70 miljoner kronor.

Av de hittills till disposition stående medlen torde vid utgången av november 1938 hava verkställts inköp för i runt tal 112 miljoner kronor och det torde kunna förväntas att inom loppet av de närmaste månaderna större delen av återstående belopp bleve disponerat. Med hänsyn till vikten av att under nuvarande förhållanden i största möjliga utsträckning verkställa här avsedda inköp så skyndsamt som möjligt, vore det önskvärt, att uppköpen icke på formella grunder behövde upphöra under viss tid, utan att de finge fortgå successivt. I sådant syfte hade nämnden tänkt sig att vissa inköp skulle kunna göras redan under innevarande budgetår och att nämnden alltså skulle få särskilt bemyndigande härtill intill visst belopp av de medel, som rätteligen avsåges för inköp under budgetåret 1939/40. Nämnden tillåte sig därför ifrågasätta, huruvida icke någon mindre del av detta belopp, förslagsvis 15 miljoner kronor, skulle kunna ställas till nämndens förfogande redan under innevarande budgetår.

Vad anginge de med reservlagringen förenade utgifterna räknade nämnden med att 3,000,000 kronor skulle vara tillfyllest för bestridande av kostnader för varors lossning, transporter inom landet och inläggning å lagerplatser. För tullar och skatter räknade nämnden med omkring 3,840,000 kronor. Nu angivna kostnader vore sådana, som förhöjde varuvärdet på platsen för lagringen och vilka vid en eventuell försäljning torde kunna återvinnas. Med hänsyn härtill syntes dessa kostnader (3,000,000 + 3,840,000 kronor =) tillhopa 6.84 miljoner kronor, avrundat till 7 miljoner kronor, i likhet med vad nu vore förhållandet, böra upptagas å kapitalbudgeten.

Såsom årligen återkommande hyresbelopp beräknade nämnden ett belopp av 1,170,000 kronor. Allteftersom nämndens lagerhållning fortskridit hade tillgängliga lagerutrymmen alltmera minskats, varför det blivit nödvändigt att i allt större utsträckning tillskapa nya utrymmen. Det hade därvid visat sig förmånligare för nämnden, både ur anskaffnings- och ekonomisk synpunkt, att träffa uppgörelse om engångsersättningar till lagerhallarna, varigenom de årliga kostnaderna för lagringen hölles nere. Tillämpningen av sistnämnda förfarande medförde ökade krav för engångsersättning. En överslagsberäkning för de varuslag, som avsåges för budgetåret 1939/40, syn-

tes visa ett behov av omkring 1,700,000 kronor för detta ändamål. Nämndens administrationskostnader torde böra beräknas till 130,000 kronor. Sammanlagt syntes behovet av medel för bestridande av kostnader för själva lagringen och vad därmed hade samband ävensom administrationskostnader böra beräknas till (1,170,000 + 1,700,000 + 130,000 kronor =) 3 miljoner kronor.

Till motivering av sin i skrivelsen den 23 september 1938 gjorda framställning om anvisande av medel till bestridande av kostnader för bearbetning och förädling inom landet av vissa i utlandet inköpta råvaror har nämnden anfört följande:

De för nämnden gällande direktiven innebure bland annat, att nämnden skulle för fullgörande av sin uppgift genom användande av utländska valutor från utlandet inköpa vissa varuslag, som vore av betydelse för landets näringsliv och folkförsörjningen över huvud. Dessa varuslag utgjordes till övervägande delen av råvaror, men även vissa halv- och helfabrikat av särskild betydelse inginge i de planer, nämnden hade att följa i sin verksamhet. Beträffande en del av dessa sistnämnda varuslag förekomme inom landet tillverkning, som täckte större eller mindre delar av landets behov.

För nämnden hade med hänsyn härtill den frågan uppställt sig, om det skulle vara lämpligt undersöka, huruvida en del av de myckenheter av nu avsedda varor, vilka skulle göras till föremål för statlig lagerhållning, kunde färdigställas vid svenska företag vid sidan av dessas normala produktion. Enligt nämndens uppfattning syntes det önskvärt att i lämplig omfattning anlita svenska tillverkare, i all synnerhet som de arbetstillfällen, som skulle uppstå på grund av uppdrag från nämndens sida, torde bliva ganska avsevärda. Det vore givet, att det icke kunde ifrågasättas, att i alla fall, där inhemsk tillverkning förekomme, nämnden skulle medverka på sätt nu antytts. Hänsyn torde nämligen få tagas såväl till betydelsen för vederbörande företag av, att viss order placerades hos detsamma, som till arten och omfattningen av företagets produktion över huvud taget. Utgjorde bearbetningen av viss vara endast någon mera obetydlig detalj hos företaget, torde skäl ej föreligga att gå fram enligt nu avsedda förfaringsätt.

Med utgångspunkt från dessa allmänna synpunkter hade nämnden funnit sig böra äska medel för bestridande av kostnaderna för framställning av bottenläder och förbandsmateriel. Nämnden hade efter överläggningar med de svenska läderfabrikerna funnit, att någon lagring efter vanliga linjer av bottenläder icke vore möjlig. De hållna överläggningarna hade nämligen givit vid handen, att bottenläder, tillverkat enligt föreskrifterna i 1919 års läderförtynningsförordning, överhuvud taget icke framställdes i utlandet, varför import av bottenläder i färdigt skick icke kunde ske. Ej heller kunde hudar importeras för längre tids lagring på grund av risken för förruttelse. De svenska läderproducenterna hade emellertid förklarat sig villiga att medverka till upprättandet av statliga reservlager av bottenläder till gällande priser på så sätt, att nämnden importerade lämpliga hudar, vilka sedan av fabrikerna skulle beredas till bottenläder mot ersättning från nämndens sida för beredningskostnaderna. Med hänsyn till de för nämnden gällande direktiven kunde denna väg dock icke anlitas.

Inom nämnden hade sedermera olika förslag till lösning av denna lagringsfråga diskuterats. Ett sätt att i enlighet med de för nämndens verksamhet gällande direktiven kunna åstadkomma reservlagring av bottenläder tor-

de ligga däri, att nämnden uppdroge åt någon utländsk läderproducent att upptaga tillverkning av bottenläder efter de svenska reglerna, varefter de färdigställda partierna på vanligt sätt importerades och lagrades genom nämndens försorg. Med hänsyn till det ur landets synpunkt föga tilltalande i att på detta sätt låta arbetstillfällena för svensk arbetskraft gå förlorade hade nämnden icke ansett sig böra föra fram detsamma. I stället hade nämnden funnit sig böra ånyo upptaga det tidigare erbjudandet från läderfabrikanterna. Den sammanlagda kostnaden för beredning av avsedd myckenhet bottenläder beräknades uppgå till 2,400,000 kronor.

Enligt vad nämnden under hand erfarit torde stort intresse föreligga från de svenska tillverkarna av förbandsmateriel att medverka till ökad framställning av dessa varor. En förutsättning för anlitande av den svenska industrien vore givetvis, att denna vid sina leveranser iakttog en ur olika synpunkter skälig prissättning. Tillverkningskostnaderna under denna förutsättning uppginge enligt vad nämnden hiltills kunnat utröna till sammanlagt cirka 650,000 kronor.

Det belopp, som skulle erfordras för beredning av nu berörda råvaror i syfte att erhålla färdigprodukter av värde för landets folkförsörjning i händelse av avspärning, utgjorde alltså tillhoppa 3,050,000 kronor. För tillgodoseende av eventuellt uppkommande liknande behov för andra varor ifrågasatte nämnden, att det erforderliga anslaget bestämdes till 4 miljoner kronor.

I utlåtande över sistberörda framställning har *kommerskollegium* anfört i huvudsak följande:

Kommerskollegium, som ansett sig icke hava anledning att närmare ingå på spörsmålet rörande vilka kvantiteter av varorna i fråga, som skulle kunna anses erforderliga för den statliga lagerhushållningen eller kostnaderna därför, finge för egen del uttala såsom önskvärt, att svenska tillverkare anlidades för färdigställande av samma varor. Såsom en förutsättning därför finge emellertid givetvis uppställas, att kostnaderna för varornas anskaffning icke därigenom komme att oskäligt ökas. Enligt vad som framginge av reservförrådsnämndens framställning torde emellertid icke finnas anledning att befara någon dylik prisstegring.

Kollegium finge sålunda tillstyrka, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder därhän, att medel bleve tillgängliga för ändamålet i fråga.

*Departements-
chefen.*

Såsom i ärendet framgår hava inköpen för statens reservförrådsnämnds räkning fortgått i sådan omfattning, att vid ingången av 1939 mer än fyra femtedelar av det för ändamålet avsedda beloppet, tillhoppa 140,000,000 kronor, disponerats. Återstående belopp beräknas av nämnden bliva taget i anspråk under den närmaste tiden. Ehuru ett reservlager av icke obetydlig storlek på detta sätt kommer att tillföras landet, synas skäl tala för att ytterligare fortsätta på den inslagna vägen. Jag erinrar, att enligt den utredning av rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap, som låg till grund för beslutet vid 1937 års riksdag om igångsättande av ifrågavarande verksamhet, den totala lageranskaffning, vilken enligt kommissionens förmenande borde eftersträvas, beräknades draga en kostnad av 220,000,000 kronor. Vid bifall till reservförrådsnämndens nu framförda förslag om inköp, utöver tidigare medgivna, till belopp av 70,000,000 kronor kommer man fram till i det närmaste rikskommissionens slutsumma eller till 210,000,000

kronor. De tidigare bemyndigandena för riksgäldskontoret att ställa medel till förfogande för förvärv från riksbanken av valutor för ändamålet avse belopp om sammanlagt 200,000,000 kronor. Reservförrådsnämndens förslag förutsätter alltså, att Kungl. Maj:ts förut denna dag avlåtna proposition om utsträckt dylikt bemyndigande vinner riksdagens bifall. Då förslaget med hänsyn till av nämnden framhållna omständigheter torde få anses lämpligt avvägt, tillstyrker jag detsamma. Såsom nämnden erinrat synes det önskvärt, att inköpen må kunna fortgå utan avbrott. Jag tillstyrker därför likaledes, att det avsedda beloppet får, om och i den mån förhållandena så påkalla, tagas i anspråk redan innevarande budgetår. Huru stor del, som sålunda må tagas i anspråk, synes ej nödvändigt att på förhand bestämma; om erinran ej möter från riksdagens sida, torde Kungl. Maj:t äga att härutinnan besluta efter omständigheterna.

För bestridande av med reservlagringen förenade omkostnader torde liksom för innevarande budgetår böra anvisas särskilda medel, nämligen dels å kapitalbudgeten ett reservationsanslag, avsett för sådana utgifter vilka kunna beräknas bliva vid försäljning täckta av köpeskillingen, såsom kostnader för transport inom landet, skatter och tullar, dels ock under tionde huvudtiteln ett förslagsanslag, avsett för övriga omkostnader, såsom utgifter för administration, lagring, omsättning och försäkring. Mot reservförrådsnämndens beräkning av sistnämnda anslag till 3,000,000 kronor har jag ej något att erinra. Vad angår medelsbehovet under reservationsanslaget vill jag, med någon jämkning av nämndens förslag härutinnan, föreslå, att ifrågavarande anslag upptages till i avrundat tal 6,000,000 kronor.

På grund av syftet med de allmänna förskotts-bemyndiganden, inom vilkas ram de för ifrågavarande upphandling avsedda beloppen falla, kunna de medel, som med stöd av bemyndigandena ställas till förfogande av riksgäldskontoret, icke användas för tillverkning eller beredning av varor inom landet. Såsom reservförrådsnämnden anfört medför detta vissa olägenheter. Exempelvis hindras därigenom för närvarande införsel av varor, vilka å ena sidan icke kunna utomlands färdigställas på sätt vi önska och å andra sidan icke kunna utan risk för försämring lagras härstädes i oberett skick. För dylika och liknande fall vore det uppenbarligen — jämväl med hänsyn till de arbetstillfällen, som sålunda skulle skapas för den inhemska industrien — önskvärt att hava medel till förfogande för bestridande av vissa beredningskostnader inom landet. I överensstämmelse med reservförrådsnämndens framställning i denna del föreslår jag, att till beredning av vissa råvaror till färdigprodukter för upplagring för nästa budgetår anvisas ett särskilt reservationsanslag. Anslaget, vars belopp i enlighet med nämndens förslag synes böra fastställas till 4,000,000 kronor, torde få upptagas under fonden för förlag till statsverket.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

Kungl. Maj:ts proposition nr 54.

dels medgiva, att upphandling och upplagring av varor intill ett sammanlagt belopp av 70,000,000 kronor må verkställas för statens räkning i huvudsaklig överensstämmelse med angivna riktlinjer;

dels till *Statlig lagerhållning m. m.* för budgetåret 1939/40 under tionde huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 3,000,000 kronor;

dels till *Vissa omkostnader för statlig lagerhållning* för budgetåret 1939/40 å kapitalbudgeten under fonden för förslag till statsverket anvisa ett *reservationsanslag* av 6,000,000 kronor;

dels ock till *Beredning av vissa råvaror till färdigprodukter för upplagring* för budgetåret 1939/40 å kapitalbudgeten under fonden för förslag till statsverket anvisa ett *reservationsanslag* av 4,000,000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sven Forssberg.